

3. Közös referenciaszintek

3.1. A Közös Európai Referenciakeret szintleírásainak kritériumai

A Referenciakeret egyik célja, hogy segítséget nyújtson a már meglévő szabványok, tesztek és vizsgák által megkövetelt tudásszintek meghatározásához, hogy a különböző minősítő rendszerek összehasonlíthatóak legyenek. A Leírórendszert és a Közös Referenciaszinteket e célból dolgoztuk ki. Együtt olyan fogalmi hálót alkotnak, amelyre a felhasználók saját rendszerük leírásakor támaszkodhatnak. Ideális esetben egy közös referenciakeret-szintrendszernek négy kritériumnak kell megfelelnie; közülük kettő a leírással kapcsolatos, kettő a mérésre vonatkozik. Ezek a következők:

A leírással kapcsolatos kérdések

- A közös referenciakeret szintrendszerének *kontextusfüggetlennek* kell lennie, hogy helyet adhasson a különböző egyedi kontextusokból adódó általánosítható eredményeknek. Ez azt jelenti, hogy egy közös skálát például nem kifejezetten az iskolák számára kell kialakítani, majd a felnőttoktatásra alkalmazni, avagy fordítva. Ugyanakkor a közös Referenciakeretben használt szintleírásoknak *kontextusrelevánsnak* is kell lenniük, úgy hogy minden egyes kontextusra alkalmazhatóak legyenek, és megfeleljenek az adott kontextusban betöltendő szerepüknek. Ebből következőleg a nyelvtanulók és nyelvhasználók minden lehetséges csoportjára vonatkozathatóaknak kell lenniük azon kategóriáknak, amelyek azt írják le, hogy a nyelvtanulók mire képesek a különböző nyelvhasználati kontextusokban.
- A leírásnak a nyelvi kompetenciával kapcsolatos *elméleteken kell alapulnia*. Ezt azért nehéz elérni, mert a rendelkezésre álló elméletek és kutatások nem elégségesek egy ilyen leírás elméleti megalapozásához. Az osztályozást és leírást ennek ellenére elméleti alapokra kell helyezni. Az elméleti megalapozottságon kívül a leírásnak *felhasználóbarátnak*, vagyis a gyakorlatban tevékenykedők számára érthetőnek is kell lennie. A leírás ugyanis további gondolkodásra szeretné ösztökélni a felhasználókat arról, hogy mit jelent a „kompetencia” a saját kontextusukban.

A méréssel kapcsolatos kérdések

- Egy közös referenciakeretben a skála azon pontjait, ahol az egyes tevékenységek és kompetenciák elhelyezkednek, mérési elméleten alapuló *objektív módon kell meghatározni*. Ez azért szükséges, hogy kiküszöböljük azokat a rendszerezési hibákat, amelyek elméletileg megalapozatlan hagyományokból származnak, illetve a szerzők, a megkérdezett gyakorlati szakemberek vagy az ismert meglévő szintrendszerek bevett szokásaiból adódhatnak.
- Az alkalmazott *szintek számának* alkalmasnak kell lennie arra, hogy a különböző területeken elért fejlődést ki tudja mutatni. Ám ez a szám semmilyen kontextusban nem haladhatja meg azon szintek számát, amelyek között még kellőképpen következetes különbségeket lehet tenni. Ez jelentheti azt, hogy különböző dimenzióknak a skálán eltérő nagyságú fokok felelnek meg, vagy jelentheti egy kétszintű modell alkalmazását: egy szélesebb (közös, hagyományos) és egy szűkebb (helyi, didaktikus) szintezéssel.

E kritériumoknak nagyon nehéz megfelelni, ugyanakkor hasznos tájékoztató pontot képeznek. Lényegében az intuitív, a kvalitatív és kvantitatív módszerek kombinációjával teljesíthetők. Ez lényegi különbség azokhoz a tisztán intuitív módszerekhez képest, amelyek segítségével a nyelvismereti skálákat általában kialakítják. Szintskálák kialakításához bizonyos kontextusokban elégséges lehet, ha a szinteket a szerzői kollektívák intuitív módon írják le, ám ennek az eljárásnak megvannak a korlátai, ha egy közös referenciakeret szintrendszerének kidolgozása a cél. Az intuíción alapuló módszer legvitathatóbb pontja az, hogy a meghatározásokat a skálán szubjektív módon helyezik el. Másrészt lehetséges, hogy a különböző képzési szektorokban tevékenykedő felhasználóknak jogosan különböző nézeteik lehetnek arról, hogy diákjaiknak mire van szükségük. A skálák - akár csak a tesztek - érvényessége azokra a kontextusokra vonatkozik, amelyekben használhatóságuk igazolódott. Az érvényesség mértékének megállapítása - amihez kvantitatív elemzések is hozzátartoznak - állandó és elméletileg soha véget nem érő folyamat. Ezzel összhangban a Közös Referenciaszintek és a szemléltető szintleírások kidolgozásához megfelelően szigorú módszereket alkalmaztunk, mely az intuitív, a kvalitatív és a kvantitatív kutatási módszerek szisztematikus kombinációján alapult. Először meglévő skálákat elemeztünk a Referenciakeret leíró kategóriáira vonatkoztatva. Ezután az intuitív időszak következett, amelyben ezt az anyagot feldolgoztuk: új szintleírásokkal egészítettük ki, és az így elkészült anyagot a szakértők megvitatták. Ezt követően különböző kvalitatív módszerek segítségével ellenőriztük, hogy a tanárok valóban tudnak-e dolgozni a kiválasztott leíró kategóriákkal, és hogy a szintleírások valóban a megfelelő kategóriákat írják-e le. Végül a legjobbnak bizonyult

szintleírásokat kvantitatív módszerek segítségével skálába rendeztük. Ezen osztályozás helytálló voltát azóta kontrolltanulmányok erősítették meg.

A nyelvtudás szintleírásainak kidolgozásával és skálákba rendezésével kapcsolatos technikai problémákkal a függelékben foglalkozunk. Az „A” jelű függelék a skáláknak és a skálák kialakításának alapkérdéseit, valamint a kidolgozásukkor alkalmazható eljárásokat ismerteti. A „B” jelű függelék a Svájci Nemzeti Tudományos Kutatási Tanácsnak azt a különböző oktatási szektorokat felölelő kutatási programját mutatja be, melynek keretében a Közös Referenciaszinteket és azok szemléltető skáláit kidolgozták. A „C” és „D” jelű függelékek két olyan európai kutatási programot ismertetnek, amelyek azóta hasonló módszereket használtak a fiatal felnőttekre vonatkozó szintleírások kialakítására és érvényességének bizonyítására. A „C” jelű függelék a DIALANG kutatási programot mutatja be. A DIALANG önértékelés céljára (egy átfogóbb értékelési eszköztár részeként) átvette és kibővítette a Közös Európai Referenciakeret bizonyos szintleírásait. A „D” jelű függelék az ALTE (Európai Nyelvi Tesztkészítők Szövetsége) „Tud” kutatási programját ismerteti. Ez a kutatási program számos olyan szintleírást alakított ki és érvényesített, amelyek szintén kapcsolódnak a Közös Referenciaszintekhez. Ezek a szintleírások oly módon egészítik ki a Referenciakeretben szereplőket, hogy rendszerük a felnőttek életterületeihez igazodik.

A függelékben ismertetett kutatási programok nagyfokú hasonlóságot mutatnak mind magukkal a Közös Referenciaszintekkel, mind a különböző szintekhez tartozó szemléltető skálák tartalmát illetően. Ez annyit jelent, hogy mind több bizonyíték mutat arra, miszerint a Referenciakeret legalább részben teljesíti a fent vázolt kritériumokat.

3.2. A Közös Referenciaszintek

Úgy tűnik, a gyakorlatban széles körű, bár nem teljes az egyetértés a tudásszintek számát és jellegét illetően, amelyeket megfelelőnek tartanak a nyelvoktatás szervezése és a nyelvtudás hivatalos elismerése szempontjából. Úgy látszik, az európai nyelvtanulóakra vonatkozó jelentős tanulási szinteket egy hat széles skálájú szintet tartalmazó keret írja le.

- **Minimumszint (Breakthrough),**¹ Wilkins 1978-ban tett javaslatában az „*állandósult fordulatok ismerete*” (*Formulaic Proficiency*) elnevezést kapta, míg Trim, ugyanabban a műben,² „*bevezető*”-nek (*Introductory*) nevezte.

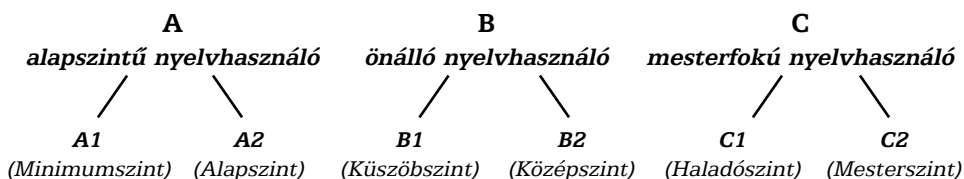
¹ Az Európai Nyelvtanulási Napló a következő szintelnevezéseket alkalmazza: A1: Első lépések, A2: Lendület, B1: Ugrás, B2: Szárnyalás, C1: Csúcsközelben, C2: Csúcs. (A ford.)

² Trim J. L. M. 1978, *Some Possible Lines of Development of an Overall Structure for a European Unit Credit Scheme for Foreign Language Learning by Adults*. Strasbourg, Európa Tanács.

Közös európai referenciakeret: nyelvtanulás, nyelvtanítás, értékelés

- **Alapszint (Waystage)**, az Európa Tanács részletes tartalmi követelményei alapján.
- **Küszöbszint (Threshold)**, az Európa Tanács részletes tartalmi követelményei alapján. **Középszint (Vantage)**, az Európa Tanács harmadik részletes tartalmi követelményei alapján; olyan szint, amelynek Wilkins a „korlátozott nyelvtudás” (*Limited Operational Proficiency*), Trim pedig „az általában előforduló helyzetekben megfelelő reakció” (*adequate response to situations normally encountered*) elnevezést adta.
- **Haladószint (Effective Operational Proficiency)**, amelyre Trim a „hatékony nyelvtudás” (*Effective Proficiency*), Wilkins pedig a „megfelelő operatív nyelvtudás” (*Adequate Operational Proficiency*) elnevezést alkalmazta, és amely bonyolultabb szakmai és tanulmányi feladatokhoz elégséges, haladó szintű kompetenciát jelöl.
- **Mesterszint (Mastery)** (Trim: „széles körű alapos ismeret” [*comprehensive mastery*]; Wilkins: „széles körű operatív nyelvtudás” [*Comprehensive Operational Proficiency*]), az ALTE (Európai Nyelvi Tesztkészítők Szövetsége) által alkalmazott rendszerben a legfelsőbb szintű vizsgának felel meg. E szint fölött a skála kiegészíthető lenne azzal a még fejlettebb interkulturális kompetenciával, melyet a nyelvvel hivatásszerűen foglalkozók közül sokan elsajátítanak.

E hat szintet alaposabban szemügyre véve látható, hogy a klasszikus alap-, közép- és felsőfokra való felosztásnak egy-egy további (magasabb, illetve alacsonyabb szintre való) elágaztatása révén keletkeztek. Feltűnhet továbbá, hogy a szinteknek az Európa Tanács által adott elnevezései közül egyik-másik bajosan fordítható le más nyelvekre (pl. Waystage, Vantage). Így az általunk javasolt rendszerben „hipertext” típusú elágazásokkal találkozunk, melyeknek kiindulópontja három tág kategória (A, B és C).

1. ábra

3.3. A Közös Referenciaszintek ismertetése

Egy közös referenciapontokat alkotó rendszer felállítása semmilyen módon nem határolja be, hogy a különböző didaktikai hagyományokkal rendelkező képzési szektorok hogyan strukturálják és írják le a maguk szint- és modulrendszerét. Várható továbbá, hogy a közös referenciapontok rendszerének pontos megszövegezése, a szintleírások megfogalmazása idővel javulni fog annak köszönhetően, hogy a tagállamok és a megfelelő szakértelemmel rendelkező intézmények tapasztalatai beépülnek a leírásba.

Kívánatos az is, hogy a közös referenciapontokat az eltérő célok miatt különböző módokon mutassuk be. Bizonyos célok esetében elegendő a Közös Referenciaszintek rendszerének összegző bekezdésekben való egyszeri összefoglalása, amint azt az 1. táblázatban láthatjuk. Egy ilyen egyszerű „általános” ábrázolás megkönnyíti a rendszer használatát a nem szakképzett használók számára, miközben a tanároknak és a tantervkészítőknek is hasznos támpontokat nyújt.

A tanulók, tanárok és más felhasználók gyakorlati célú tájékozódásához valószínűleg részletesebb áttekintés szükséges. Ez az áttekintés lehet táblázatos, amely a nyelvhasználat legfontosabb kategóriáit mind a hat szinten bemutatja. A 2. táblázat a hat szintre alapuló önértékelési eszköz tervezete. Célja, hogy segítse a tanulókat főbb nyelvi készségeik feltérképezésében, és annak eldöntésében, hogy mely szinten keressék a nyelvismeretük szintjének önértékeléséhez használható részletesebb szintleírásokat.

Más esetekben hasznosnak bizonyulhat a szintek egy adott spektrumát, illetve bizonyos kategóriák sorozatát kiemelni. Az érintett szintek és kategóriák egy adott célnak megfelelő leszűkítése lehetővé teszi a részletesebb leírást: a szintek és kategóriák finomabb megkülönböztetését. Az ilyen részletesség lehetővé teszi a modulok egymáshoz viszonyított helyzetének ábrázolását, valamint a Közös Referenciakerethez való viszonyításukat.

A kommunikatív tevékenység kategóriáinak leírása helyett lehetséges, hogy egy teljesítményt az ebből levezethető kommunikatív nyelvi kompetencia szempontjai szerint akarnak értékelni.

A 3. táblázat a szóbeli teljesítmény értékeléséhez készült, és a nyelvhasználat különböző minőségi jellemzőit emeli ki.

3.4. Szemléltető szintleírások

A Közös Referenciaszinteket bemutató három táblázat (1., 2. és 3. táblázat) a Közös Európai Referenciakeret számára a „B” jelű függelékben ismertetett kutatási program során kifejlesztett és érvényesített „szemléltető szintleírás”-ának összefoglalása. Ezen megfogalmazások besorolása az adott szint

Közös európai referenciakeret: nyelvtanulás, nyelvtanítás, értékelés

tekre statisztikai alapon történt, annak alapján, hogy jelentős számú tanuló értékelésékor milyen módon értelmezték őket.

A könnyebb áttekintés végett a 4. és 5. fejezetben a szintleíró skálákat a leírórendszer megfelelő kategóriáihoz soroltuk. A szintleírások a leírórendszer alábbi három kategóriacsoportjára vonatkoznak:

Kommunikatív tevékenységek

A recepció, az interakció és a produkció leírásában segítenek a „tud”-szintleírások. Nem feltétlenül van minden szint minden alkategóriájához szintleírás, mivel egyes tevékenységek nem végezhetőek el egy bizonyos szintű tudás elérése előtt, míg mások magasabb szinten már nem jelentenek tanulási célt.

32

Stratégiák

Vannak „tud”-szintleírások a kommunikatív tevékenységek során alkalmazott egyes stratégiák leírásához. A stratégiákat a tanuló rendelkezésére álló eszközök (kompetenciák) és a segítségükkel megvalósítható cselekvések (kommunikatív tevékenységek) közötti kapcsolóelemként foghatjuk fel. A 4. fejezet interakciós és produkciós stratégiákkal foglalkozó részeiben a következő stratégiacsoportokat ismertetjük: a) a tevékenység tervezése, b) végrehajtáskor a rendelkezésünkre álló eszközök kiegyensúlyozott alkalmazása, valamint a hiányosságok kompenzálása és c) az eredmények megfigyelése és szükség esetén helyesbítés.

1. táblázat. *Közös Referenciaszintek: általános szintrendszer*

Mesterfokú nyelv-használó	C2	Szinte minden hallott vagy olvasott szöveget könnyedén megért. A különböző beszélt vagy írott forrásokból származó információkat össze tudja foglalni, összefüggően tudja felidézni az érveket és a beszámolókat. Természetes módon, nagyon folyékonyan és pontosan tudja kifejezni magát, a jelentések kisebb árnyalatai között is különbséget tud tenni, még a bonyolultabb helyzetekben is.
	C1	Meg tud érteni igényesebb és hosszabb szövegeket a különböző típusú szövegek széles körében, és a rejtett jelentéstartalmakat is érzékeli. Folyamatosan és természetes módon tudja kifejezni magát, anélkül hogy túl sokszor kényszerülne arra, hogy keresse a kifejezéseket. A nyelvet rugalmasan és hatékonyan tudja használni társasági, tanulmányi és szakmai célokra. Világos, jól szerkesztett, részletes szöveget tud alkotni összetettebb témákban is, és eközben megbízhatóan alkalmazza a szövegszerkesztési mintákat, kötőszavakat és szövegösszekötő elemeket.
Önálló nyelv-használó	B2	Meg tudja érteni az összetettebb konkrét vagy elvont témájú szövegek fő gondolatmenetét, beleértve a szakterületének megfelelő szakmai beszélgetéseket is. Folyamatos és természetes módon olyan szintű normális interakciót tud folytatni anyanyelvű beszélővel, hogy az egyik félnek sem megterhelő. Világos, részletes szöveget tud alkotni különböző témák széles körében, és ki tudja fejteni a véleményét egy aktuális témáról úgy, hogy részletezni tudja a különböző lehetőségekből adódó előnyöket és hátrányokat.
	B1	Megérti a fontosabb információkat olyan világos, standard szövegekben, amelyek ismert témákról szólnak, és gyakori helyzetekhez kapcsolódnak a munka, az iskola, a szabadidő stb. terén. Elboldogul a legtöbb olyan helyzetben, amely a nyelvterületre történő utazás során adódik. Egyszerű, összefüggő szöveget tud alkotni olyan témákban, amelyeket ismer, vagy amelyek az érdeklődési körébe tartoznak. Le tud írni élményeket és eseményeket, álmokat, reményeket és ambíciókat, továbbá röviden meg tudja indokolni és magyarázni a különböző álláspontokat és terveket.
Alapszintű nyelv-használó	A2	Megért olyan mondatokat és gyakrabban használt kifejezéseket, amelyek az őt közvetlenül érintő területekhez kapcsolódnak (pl. nagyon alapvető személyes és családdal kapcsolatos információ, vásárlás, helyismeret, állás). Tud kommunikálni olyan egyszerű és begyakorolt feladatok során, amikor egyszerű és közvetlen információcserére van szükség ismerős és begyakorolt dolgokra vonatkozóan. Tud egyszerű nyelvi eszközöket használva beszélni saját háttéréről, szűkebb környezetéről és a közvetlen szükségleteivel kapcsolatos dolgokról.
	A1	Megérti és használja a számára ismerős mindennapi kifejezéseket és nagyon alapvető fordulatokat, amelyeknek célja konkrét szükségleteinek kielégítése. Be tud mutatkozni és be tud mutatni másokat, meg tud válaszolni és fel tud tenni olyan kérdéseket, amelyek személyes jellegűek, pl. a lakhelyre, ismerősökre és tulajdontárgyakra vonatkozóan. Képes egyszerű interakcióra, amennyiben a másik személy lassan és világosan beszél és segítőkész.

Közös európai referenciakeret: nyelvtanulás, nyelvtanítás, értékelés

2. táblázat. *Közös Referenciaszintek: önértékelési táblázat*

		A1	A2	B1
S Z Ö V E G É R T É S	Beszéd- értés	Megértek ismerős szavakat és nagyon alapvető fordulatokat, amelyek a személyemre, családomra vagy a közvetlen környezetemben előforduló konkrét dolgokra vonatkoznak, feltéve, hogy lassan és világosan beszélnek.	Megértek egyes fordulatokat és a leggyakrabban előforduló szóincset, ha a számomra legközvetlenebb személyes dolgokról van szó (pl. nagyon alapvető információk a személyemmel, a családdal, vásárlással, a közvetlen környezettel vagy a munkával kapcsolatban). Megértem a rövid, világos és egyszerű üzenetek és bejelentések lényegét.	Főbb vonalaiban megértem a köznyelvi beszédet, ha az számomra rendszeresen előforduló ismerős témákról (iskola, munkahely, szabadidő stb.) folyik. Megértem a legfontosabb információkat azokban a rádió- és tévéműsorokban, amelyek aktuális eseményekről, illetve az érdeklődési körömhöz vagy munkámhoz kapcsolódó témákról szólnak, ha viszonylag lassan és világosan beszélnek.
	Olvásás	Megértem az ismerős neveket, szavakat és nagyon egyszerű mondatokat, például feliratokon, posztereken és katalógusokban.	El tudok olvasni nagyon rövid, egyszerű szövegeket. Egyszerű hétköznapi szövegekben (pl. hirdetések, prospectusok, étlap vagy menetrend) megtalálom az elvárható keresett információt és megértem a rövid, egyszerű magánleveleket.	Megértem azokat a szövegeket, amelyek elsősorban gyakran előforduló hétköznapi vagy a munkával kapcsolatos szóincset tartalmaznak. Megértem az eseményekről, érzelmekről és kívánságokról beszámoló magánleveleket.
B E S Z É D	Beszél- getés	Tudok egyszerűen kommunikálni, ha beszélgetőtársam hajlandó egyes dolgokat lassabban elismételni vagy másképpen megfogalmazni, és segít formába önteni az én mondandómat. Fel tudok tenni és meg tudok válaszolni egyszerű kérdéseket, amelyek a közvetlen szükségletekre vagy nagyon ismerős témákra vonatkoznak.	Tudok kommunikálni olyan egyszerű és begyakorolt feladatok során, melyek egyszerű és közvetlen információcserét igényelnek ismerős témákkal és tevékenységekkel kapcsolatban. Boldogulok nagyon rövid társasági beszélgetés során is, még ha általában nem is értek eleget ahhoz, hogy magam tartsam fenn a párbeszédet.	Meg tudok birkózni a nyelvtanuláson utazás közben felmerülő legtöbb helyzettel. Ismerős, számomra érdekes vagy mindennapi témákra (pl. család, hobbi, munka, utazás és aktuális események) vonatkozó beszélgetésekben felkészülés nélkül is részt tudok venni.
	Össze- függő beszéd	Lakóhelyemet és ismerőseimet egyszerű fordulatokkal és mondatokkal le tudom írni.	Több fordulattal és mondatlal egyszerű módon le tudom írni pl. a családomat, más embereket, lakóhelyemet, tanulmányaimat, jelenlegi és legutóbbi munkahelyemet.	Egyszerű, összefüggő fordulatokkal le tudok írni élményeket és eseményeket, valamint álmaimat, vágyaimat és céljaimat. Röviden meg tudom indokolni és magyarázni a véleményeket és terveket. El tudok mesélni egy történetet vagy egy könyv vagy film cselekményét, és le tudom írni, hogyan hatott rám.
Í R Á S	Írás	Meg tudok írni egy rövid, egyszerű képeslapot, például az üdüléséről. Formanyomtatványon (pl. egy szállodában) ki tudom tölteni a nevemre, címemre és állampolgárságomra vonatkozó személyes adatokat.	Meg tudok írni rövid, egyszerű feljegyzéseket és üzeneteket, amelyek a közvetlen szükségletekre vonatkoznak. Meg tudok írni egy nagyon egyszerű magánlevelet, például hogy köszönetet mondjak valakinek valamiért.	Meg tudok fogalmazni egyszerű, összefüggő szöveget ismert vagy engem érdeklő témákban. Magánlevélben be tudok számolni élményeimről és benyomásaimról.

Közös referenciaszintek

B2	C1	C2
Megértem a hosszabb beszédeket és előadásokat, valamint követni tudom az összetettebb érveléseket is, ha annak témájában valamelyest jártas vagyok. A televízióban megértem a legtöbb hírműsort és az aktuális eseményekről szóló műsorokat. Megértem a játékfilmek többségét is, amennyiben köznyelvet beszélnek.	Megértem a hosszabb beszédeket akkor is, ha nem világosan tagoltak, és az összefüggésekre csak utalnak, de azokat nem fejtik ki. Különösebb erőfeszítés nélkül megértem a televíziós programokat és játékfilmeket.	Nem okoz nehézséget bármiféle beszélt nyelv megértése, legyen az élőbeszéd vagy tv/rádió közvetítés, még akkor sem, ha gyorsan, anyanyelvű beszélőkre jellemző sebességgel beszélnek, amennyiben van egy kis időm, hogy megszokjam a kiejtést.
El tudom olvasni a jelenkor problémáival kapcsolatos cikkeket és beszámolókat, amelyeknek szerzői egy adott álláspontot vagy hozzáállást képviselnek. Értem a kortárs irodalmi prózai szövegeket.	Megértem a hosszú, összetett tényszerű és irodalmi szövegeket, és észlelem a stílusbeli különbségeket. Megértem a szakcikkeket és a hosszabb műszaki leírásokat akkor is, ha nem kapcsolódnak a szakterületemhez.	Könnyedén el tudok olvasni szinte bármilyen típusú, akár elvont, akár szerkezetileg vagy nyelviileg összetett írott szöveget, mint pl. kézikönyveket, szakcikkeket és irodalmi műveket.
Tudok olyan mértékben folyékonyan és természetes módon kommunikálni, ami lehetővé teszi a normális interakciót anyanyelvű beszélőkkel. Aktívan részt tudok venni az ismerős kontextusokban folyó beszélgetésekben, meg tudom indokolni és fenn tudom tartani nézeteimet.	Folyékonyan és természetes módon ki tudom fejezni magam, anélkül hogy feltűnően gyakran keresgélném a szavakat. Társasági és szakmai célokra rugalmasan és hatékonyan tudom használni a nyelvet. Pontosan meg tudom fogalmazni gondolataimat és véleményemet, és azokat képes vagyok ügyesen más beszélők gondolataihoz kapcsolni.	Erőfeszítés nélkül bármilyen tárgyalásban vagy beszélgetésben részt tudok venni, és jól ismerem az idiomatikus kifejezéseket és hétköznapi szófordulatokat is. Folyékonyan tudok beszélni, és a kisebb jelentésárnyalatokat is pontosan ki tudom fejezni. Beszéd közben felmerülő kifejezési nehézségeimet olyan gördülékeny átfogalmazással oldom meg, hogy mások alig veszik észre.
Világos, részletes leírást tudok adni az érdeklődéssel kapcsolatos témák széles köréről. Ki tudom fejteni egy aktuális témával kapcsolatos álláspontomat, és el tudom mondani a különböző alternatívák előnyeit és hátrányait.	Összetett témákat világosan és részletesen be tudok mutatni úgy, hogy az egyes alpontokat egymással összekapcsolom, egyes szempontokat külön kifejtök és a végén a mondandómat megfelelő befejezéssel lekerékeitem.	Elő tudok adni világosan, gördülékenyen kifejtett leírást vagy érvelést az adott helyzetnek megfelelő stílusban. Előadásomat logikusan fel tudom építeni oly módon, hogy az a hallgatók segítségére legyen a fontos pontok felismerésében és megjegyzésében.
Világos, részletes szöveget tudok írni az érdeklődéssel kapcsolatos témák széles körében. Fogalmazásban vagy beszámolóban át tudom adni az információkat, vagy ki tudom fejteni érveimet egy adott álláspont mellett vagy ellen. Levélben meg tudom fogalmazni az események és élmények személyes jelentőségét.	Bizonyos részletességgel ki tudom fejteni véleményemet világos, jól szerkesztett szövegben. Tudok összetett témákról levelet, esszét vagy beszámolót írni, és a szerintem fontos szempontokat ki tudom emelni. Írott szövegben meg tudom választani az olvasónak megfelelő stílust.	Világos, gördülékeny és megfelelő stílusú szöveget tudok írni. Meg tudok fogalmazni olyan összetett leveleket, beszámolókat és cikkeket, amelyek az adott témát olyan hatékony logikai szerkezettel mutatják be, amely segíti az olvasót a fontos pontok felismerésében és megjegyzésében. Szakmai és irodalmi művekről összefoglalót és recenziót tudok írni.

Közös európai referenciakeret: nyelvtanulás, nyelvtanítás, értékelés

3. táblázat. Közös Referenciaszintek: a szóbeli nyelvhasználat minőségi szempontjai

	VÁLASZTÉKÖSSÉG	NYELV-HELYESSÉG	FOLYÉKONYSÁG	INTERAKCIÓN	KOHERENCIA
C2	A gondolatok átfogalmazásakor nagyon rugalmasan tudja használni a különböző nyelvi formákat a jelentés finomabb árnyalatainak pontos kifejezésére, gondolatok kiemelésére és megkülönböztetésére, valamint a többértelműség kiküszöbölésére. Jól ismeri a köznyelvi és idiomatikus kifejezéseket is.	Összetett nyelvi eszközök használatakor is folyamatosan nyelvtani helyesség jellemzői, még ha figyelmét más köti is le (pl. előre tervezés, más emberek reakcióinak figyelemmel követése).	Természetes módon, hosszasan képes kifejezni magát, a hétköznapi fordulatokat természetesen gördülékenységgel használja, és olyan gördülékenyen képes elkerülni bármilyen nyelvi nehézségeket, hogy a beszélőpartner alig veszi észre.	Könnyedén és ügyesen képes kommunikálni, látható erőfeszítés nélkül észleli és használja a nem verbális jeleket és a hangjelzés eszközzeit. A beszélgetésbe integrálni tudja saját mondandóját, teljes természetességgel alkalmazza a beszéd-szerepeket, hivatkozásokat, utalásokat stb.	Koherens és összefüggő beszédet tud létrehozni, melynek során a szervezőelemek, kötélemek és más köhéziós eszközök széles skáláját változatosan és megfelelően használja.
C1	A nyelvi eszközök széles skáláját urálja, és ez lehetővé teszi számára, hogy világosan és megfelelő stílusban fejezze ki magát az általános, tanulmányi, szakmai és szabadidővel kapcsolatos témák széles körében anélkül, hogy mondandóját korlátoznia kellene.	Folyamatosan magas szintű nyelvtani helyességet tud fenntartani; ritkán vét hibát, de ezek sem feltűnőek, és általában egyből ki is javítja őket.	Folyékonyan és természetesen, szinte erőfeszítés nélkül tudja kifejezni magát. A természetesen, gördülékeny beszédben csupán egy fogalmi szempontból nehéz téma akadályozhatja.	A könnyedén rendelkezésre álló kommunikációs eszközök széles köréből kiválasztja a megfelelő fordulatokat megjegyzései bevezetésére annak érdekében, hogy átvegye vagy meg tudja tartani a szó jogát, vagy a többi beszélő gondolatához ügyesen hozzákapcsolja saját hozzászólását.	Világos, gördülékeny, jól szerkesztett beszéd létrehozására képes, jól használja a szervezőelemeket, kötélemeket és köhéziós eszközöket.
B2+					
B2	Nyelvtudása elég választékos ahhoz, hogy világos leírást adjon és kifejezze véleményét a legtöbb általános témával kapcsolatban, anélkül hogy feltűnően keresgélnie kellene a szavakat, és ehhez néhány összetett mondatfajtát használ.	A nyelvtant viszonylag magas fokon urálja. Nem vét félreértést okozó hibát, és leggyakrabban a legtöbb hibáját ki tudja javítani.	Meglehetősen egyenletes beszédtempóval beszél. Bár időnként habozik, amikor szerkezeteken és kifejezéseken gondolkodik, emiatt csak kevés észrevehetően hosszabb szünetet keletkeztet.	Tud beszélgetést kezdeményezni, megfelelő időpontban szólal meg, és be tudja fejezni a beszélgetést, ha szükséges, bár ezt nem mindig tudja elegánsan megvalósítani. Ismerős témák esetén fenn tudja tartani a beszélgetést azáltal, hogy megértését jelzi, illetve más személyeket is bevon a beszélgetésbe stb.	Használni tudja a köhéziós eszközök korlátozott körét megnyilatkozásainak érthető, koherens beszédé váló szervezéséhez, bár hosszú megnyilvánulásai során megfigyelhető némi „darabosság”.

Közös referenciaszintek

B1 +							
B1	Nyelvtudása elég ahhoz, hogy elboldoguljon, elég szókincsrel rendelkezik ahhoz, hogy némileg akadozva, körülrés segítséggel a családdal, hobbital, érdeklődési körével, munkával, utazással és aktuális eseményekkel kapcsolatos témákban ki tudja magát fejezni.	A kiszámíthatóbb helyzetekkel kapcsolatos „begyakorolt” szerkezetek és mondatfajták gyakran használt körét viszonylag helyesen használja.	Érthetően tud folyamatosan beszélni, bár gyakran kell szünetet beiktatnia mondanivalójának nyelvtani vagy szókincsbeli megtervezése céljából, és mondanivalójának módosítása nagyon szembetűnő, elsősorban akkor, ha hosszabban beszél szabadon.	Szemtől szemben képes egyszerű kommunikáció kezdeményezésére, fenntartására és befejezésére ismerős vagy számára érdekes témákban. Meg tudja ismertetni az elhangzottak egy részét, hogy meggyőződjön arról, hogy egyformán értelmezik-e az elmondottakat.	Több rövidebb, különálló, egyszerű elemet össze tud kapcsolni összefüggő lineáris szempont-sorozattá.		
A2 +							
A2	Egyszerű, hétköznapi helyzetekben képes korlátozott mértékű információszerzésre alapvető mondat szerkezetek, betanult fordulatok, rövid szócsoportok és beszéd fordulatok segítségével.	Néhány egyszerű szerkezetet helyesen használ, de még rendszeresen vét alapvető hibákat.	Nagyon rövid mondatokkal meg tudja értetni magát, bár gyakran megakad, újra kell kezdenie vagy át kell fogalmaznia mondanivalóját.	Fel tud tenni kérdéseket, és tud egyszerű állításokra reagálni. Tudja jelezni, mikor követi a kommunikációt, de ritkán ért meg eleget ahhoz, hogy saját maga fenn tudja tartani a beszélgetést.	A szócsoportokat össze tudja kapcsolni egyszerű kötőszavakkal: pl. „és”, „de”, „mert”.		
A1	A személyes adatokhoz és bizonyos konkrét helyzetekhez kötődő szavak és egyszerű fordulatok nagyon alapvető tárházat ismeri.	Csupán korlátozott módon tud használni néhány egyszerű, betanult nyelvtani szerkezetet és mondatfajtat.	Elboldogul nagyon rövid, különálló, többnyire előre betanult megnyilatkozásokkal, de sok szünetet tart, amikor a kifejezéseket keresgéli, a kevésbé ismerős szavakat próbálja kiejteni, vagy a mondanivalóját helyesbíteni.	Fel tud tenni és meg tud válaszolni személyes adatokra vonatkozó kérdéseket. Képes egyszerűen kommunikálni, de feltétlenül szükséges van ismétlésekre, körülírásokra és módosításokra.	Szavakat, illetve szócsoportokat össze tud kapcsolni nagyon alapvető lineáris kötőszavakkal, pl.: „és” vagy „azután”.		

Kommunikatív nyelvi kompetenciák

A nyelvi, pragmatikai és szociolingvisztikai kompetencia aspektusainak leírásához szintleíró skálákat mutatunk be. Mivel a kompetencia bizonyos jellemzői nem fejezhető ki minden szinten meghatározásokkal, csak ott tetünk megkülönböztetéseket, ahol ennek értelme volt.

Áttekintéshez a szintleírásoknak szükségképpen átfogónak kell maradniuk. A mikrofunkciók, nyelvtani alakok és a szókincs az egyes nyelvek részletes követelményeiben szerepelnek (pl. „*Threshold Level 1990*”⁴). Az egyes skálákban leírt kommunikatív feladatok végrehajtásához szükséges funkciók, fogalmak, nyelvtan és szókincs elemzése részét képezhetné új részletes követelmények kidolgozási folyamatának. Hasonlóképpen lehetne felsorolni az ilyen modulokhoz szükséges általános kompetenciákat (pl. a világ ismerete, kognitív készségek stb.).

A 4. és 5. fejezetben a szöveghez rendelt szintleírások jellemzői:

- megfogalmazásukban sok, a nyelvismeret szintjeinek meghatározása terén működő testület tapasztalatát tükrözik;
- a 4. és 5. fejezetben ismertetett modellel együtt *a)* a szerzői gárda elméleti munkája, *b)* a nyelvismeret meglévő skáláinak elemzése és *c)* a tanárok részvételével szervezett gyakorlati műhelymunka alapján alakították ki. Bár nem teljesen fedi le a 4. és 5. fejezetben bemutatott kategóriákat, képet ad arról, hogyan nézne ki a szintleírásoknak egy valamennyi szempontra kiterjedő rendszere;
- hozzá vannak rendelve a Közös Referenciaszintekhez: **A1** (*Minimumszint*), **A2** (*Alapszint*), **B1** (*Küszöbszint*), **B2** (*Középszint*), **C1** (*Haladószint*) és **C2** (*Mesterszint*);
- megfelelnek a hatékony szintleírások „A” jelű függelékben meghatározott követelményeinek, azaz mindegyiknek rövid, világos és átlátható, valamint pozitív tartalmú a megszövegezése, pontosan körülírt jelenséget fogalmaz meg, és függetlenül, önmagában is teljes: értelmezése nem függ a többi szintleírás megfogalmazásától;
- átláthatóként, hasznosként és megfelelőként jellemezték a különböző oktatási intézményekben dolgozó, nagyon eltérő nyelvi képzéssel és tanítási gyakorlattal rendelkező anyanyelvi és nem anyanyelvi tanárok csoportjai. Úgy tűnik, a tanárok jól értik a készletben szereplő szintleírásokat, amelyeket a kezdeti több ezer példából kiindulva velük együtt finomítottunk műhelymunka során;

⁴ Problémát jelenthet az olvasó számára, hogy a szövegben többször is „*Threshold Level 1990*”, „*Waystage 1990*” és „*Vantage Level*” szerepel. Ezek a Referenciakeret szintjeinek megfelelő részletes követelményeket tartalmazó kiadványok. A szövegben az angol nyelvű változatra történik utalás, de pl. a „*Threshold Level 1990*” több nyelven is hozzáférhető. (A ford.)

- a felső tagozat, a középiskola, a szakképzés és a felnőttoktatás terén is megfelelőek a tényleges tanulói teljesítmény leírásához, és így alkalmasak a reális célkitűzések megjelenítésére;
- „objektív módon bemértük” egy közös skálához (a kivételeket jelöltük). Ez azt jelenti, hogy a szintleírások túlnyomó többsége a skálán elfoglalt helyét nem csupán a szerzők véleménye, hanem annak alapján kapta, hogyan értelmezték őket a tanulók teljesítményének értékelésekor;
- kritériumbankot képeznek az idegennyelv-ismeret kontinuum leírásához, amely rugalmasan alkalmazható kritérium-orientált értékelés kialakításához. Összevethetők meglévő helyi rendszerekkel, továbbfejleszthetők helyi tapasztalatok alapján, és/vagy felhasználhatók új célrendszerek kidolgozásához.

Bár nem teljesen átfogó, és egyértelműen csak az intézményes idegennyelv-tanulás egy (kétségtől soknyelvű, többszektörű) kontextusában színtezték, azért a rendszer összességében:

- **rugalmas:** ugyanaz a szintleírás készlet elrendezhető, ahogy itt is látható, a Rüşchlikoni Szimpózium által azonosított tágabb „hagyományos szintek” szerint, amelyeket az Európai Bizottság DIALANG Kutatási programja (lásd a „C” jelű függelék) és az ALTE (Nyelvi Tesztkészítők Európai Szövetsége) is használt (lásd a „D” jelű függelék). A szintleírások azonban szűkebb „pedagógiai szintek” szerint is rendezhetők.
- a tartalom szempontjából **következetes:** a különböző szintleírások részeként is szereplő hasonló vagy azonos elemek nagyon hasonló értékeket mutattak a skálán. Ezek az értékek is nagyrészt alátámasztják a forrásként használt nyelvismereti skálák szerzőinek szándékait. Az Európa Tanács részletes követelményeinek tartalmához, valamint a DIALANG és az ALTE által javasolt szintekhez is következetesen kapcsolódnak.

3.5. Rugalmasan elágazó rendszer

Valószínűleg az **A1** (*Minimumszint*) a generatív nyelvismeret legalacsonyabb azonosítható „szintje”. Azonban már e szint elérése előtt is vannak olyan adott, a nyelvtanuló számára lényeges feladatok, amelyeket a tanulók nagyon korlátozott nyelvhasználattal is hatékonyan elvégezhetnek. A Svájci Nemzeti Tudományos Kutatási Tanács 1994-95-ben elvégzett felmérése, amely kialakította és besorolta a szemléltető szintleírásokat, egy olyan nyelvhasználati sávot azonosított, amely elszigetelt feladatok végrehajtására korlátozódik, és amelyre az **A1 szint** meghatározásánál hagyatkozni lehet. Egyes helyzetekben, például fiatal tanulókkal, érdemes egy ilyen „mérőföldkő” felállítását. Az alábbi szintleírások egyszerű, általános feladatokhoz kap-

Közös európai referenciakeret: nyelvtanulás, nyelvtanítás, értékelés

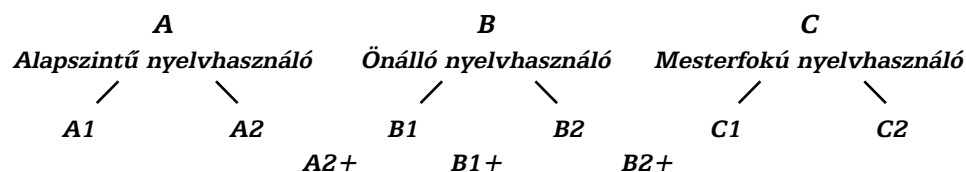
csolódnak, amelyeket az **A1 szint** alatti szintre soroltak, de a kezdőknek hasznos célkitűzést jelenthetnek:

- El tud végezni egyszerű vásárlásokat, amikor a verbális jeleket mutogatás és más taglejtések segítségével támaszthatja alá.
- Meg tudja kérdezni vagy mondani a napot, a pontos időt és a dátumot.
- Használja tud egyes alapvető üdvözlési formákat.
- Ismeri és használja az *igen, nem, elnézést kérek, kérem, köszönöm és bocsánat* szavakat.
- Ki tud tölteni egyszerű formanyomtatványokat olyan személyi adatokkal, mint név, cím, állampolgárság és családi állapot.
- Meg tud írni rövid, egyszerű képeslapszöveget.

40

A fent említett szintleírások turisztikai jellegű, „életszerű” feladatokra vonatkoznak. Iskolai nyelvtanulási helyzetben, különösen az általános iskolában elképzelhető egy külön „pedagógiai feladatokat” tartalmazó, a nyelv játékos oldalait is magában foglaló lista is.

Másrészt a svájci vizsgálat empirikus eredményei egy 9, többé-kevésbé hasonló nagyságú részből álló, koherens skálát ajánlanak, amint ezt a 2. ábrán láthatjuk. Ez a skála az **A2 (Alapszint)** és a **B1 (Küszöbszint)**, a **B1 (Küszöbszint)** és a **B2 (Középszint)**, valamint a **B2 (Középszint)** és a **C1 (Haladószint)** között is mutat fokokat. Az ilyen szűkebb szintek létezése különösen tanulási kontextusokban lehet hasznos, de a vizsgáztatási kontextus szélesebb, hagyományos fokozataihoz is viszonyíthatók.

2. ábra

A szemléltető szintleírások esetében megkülönböztetünk „kritériumszintek”-et (pl. **A2** vagy **A2.1**) és „plusz szintek”-et (pl. **A2+** vagy **A2.2**). Az utóbbit vízszintes választóvonalal különböztetjük meg az előzőtől, mint ebben a példában az általános beszédértésnél.

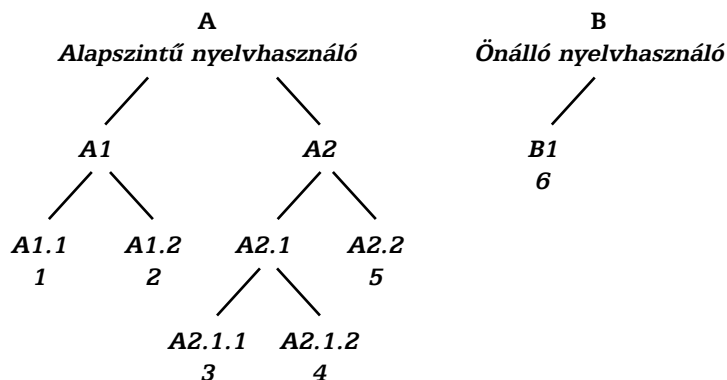
4. táblázat. A2.1 és A2.2 (A2+) szintek: beszédértés

	Eleget meg tud érteni konkrét szükségleteinek kielégítéséhez, amennyiben a beszéd világos és lassú.
A2	Meg tudja érteni a legfontosabb témákkal kapcsolatos fordulatokat és kifejezéseket (pl. nagyon alapvető személyes és családi adatok, vásárlás, közelebbi/közvetlen környezete, foglalkozás), amennyiben a beszéd világos és lassú.

Az egyes szintek közötti választóvonal megállapítása mindig szubjektív folyamat. Egyes intézmények tág, mások szűkebbre szabott szinteket részesítenek előnyben. Az elágazó megközelítés előnye, hogy a szintek és/vagy szintleírások közös rendszerét különböző felhasználók helyi szükségleteik kielégítése érdekében eltérő gyakorlati szintekre oszthatják, és mégis a közös rendszerhez kapcsolódnak. A számozás lehetővé teszi a további felosztást anélkül, hogy a fő feladatokat szem elől veszítenénk. Az ilyen rugalmasan elágazó megközelítés segítségével az intézmények a kívánt részletességnek megfelelő elágazásokat hozhatnak létre úgy, hogy a saját rendszerükben alkalmazott szintek elhelyezhetők legyenek a Közös Referencia-kereten belül.

1. példa:

Az általános iskola alsó és felső tagozatán vagy az esti felnőttoktatásban, ahol az alsó szinteken szükségesnek érzik a fejlődés megjelölését, továbbfejleszthető az *Alapszintű nyelvhasználó* elágazás egy mondjuk 6 fokozatot tartalmazó rendszerre, tovább finomított megkülönböztetésekkel az **A2** szinten (*Alapszint*), ahol jelentős számú nyelvtanuló található.

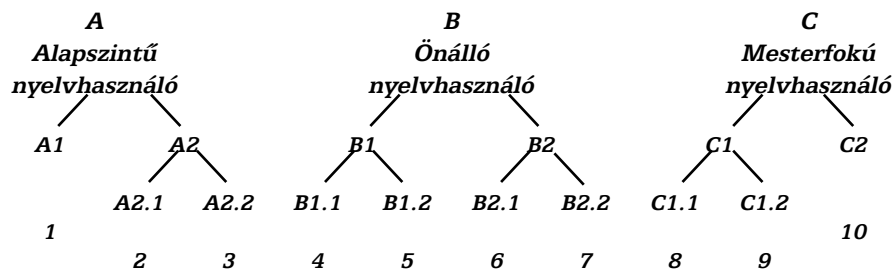

3. ábra

Közös európai referenciakeret: nyelvtanulás, nyelvtanítás, értékelés

2. példa:

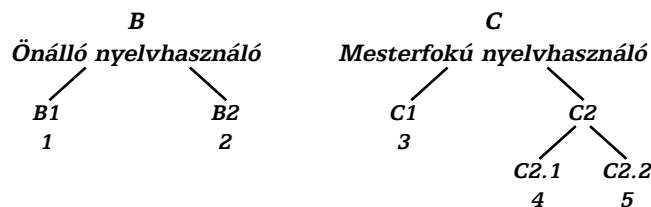
Anyanyelvi környezetben folyó nyelvtanulás esetén hasznosnak bizonyulhat az *Önálló nyelvhasználó* szinten lévő elágazás továbbfejlesztése, ahol a skála közepén elhelyezkedő szintek további felosztása segít a finomabb megkülönböztetések létrehozásában:

4. ábra

3. példa:

A szakmai igényekhez szükséges magasabb szintű nyelvi készségek esetében a Mesterfokú nyelvhasználó elágazást lehet továbbfejlesztetni:

5. ábra

3.6. Tartalmi koherencia a közös referenciaszintekben

Új részletes nyelvi követelmények készítésének részét képezheti a szintrendszerben leírt kommunikatív feladatok végrehajtásához szükséges funkciók, fogalmak, nyelvtan és szókinccs elemzése.

- Az **A1 szint** (*Minimumszint*) a generatív nyelvhasználat legalacsonyabb szintje. Ez az a szint, amelyen a *tanuló egyszerű módon tud kommunikálni, fel tud tenni és meg tud válaszolni saját személyével kapcsolatos egyszerű kérdéseket (lakóhelyéről, ismerőseiről, tulajdonában lévő tárgyról). Közvetlen szükségletekkel vagy nagyon ismerős témákkal kapcsolatban egyszerű megállapításokat tud tenni, vagy ilyenekre reagálni*

tud, és már nem csupán a szituációhoz kapcsolódó fordulatok begyakorolt, lexikailag elrendezett, meglehetősen korlátozott készletére épít.

- Az **A2 szint** (*Alapszint*) tűnik tényleg annak a szintnek, amelyre a „*Waystage 1990*” részletes követelmények vonatkoznak. Itt található meg a társadalmi funkciókra vonatkozó szintleírások többsége, például az *üdvözlés és megszólítás egyszerű, udvarias mindennapi formáinak használata; mások üdvözlése, érdeklődés hogylétük felől, reagálás az új információra; nagyon rövid társasági beszélgetések kezelése; munkahellyel és szabadidős tevékenységekkel kapcsolatos kérdések feltevése és megválaszolása; meghívás és az arra adott válasz; annak megvitatása, hogy mit tegyenek, hova menjenek és a találkozással kapcsolatos megállapodások, felajánlások tétele és elfogadása*. Az utazással és külföldön előforduló nyelvi interakciókkal kapcsolatos szintleírások is itt találhatók meg, azaz a „*Threshold Level 1990*” részletes tranzakciós követelményeinek külföldön élő felnőttek számára készített egyszerűsített, redukált változata, például: *egyszerű ügyek lebonyolítása boltban, postán vagy bankban; egyszerű utazási információk megszerzése; a tömegközlekedési eszközök, busz, vonat és taxi használata; alapvető információ kérése, útbaigazítás kérése, megadása és jegyvásárlás; mindennapi áruk és szolgáltatások vétele vagy adása*.
- A következő sáv erős **Alapszint (A2+)** szerinti teljesítményt képvisel. Itt ugyan némi segítséggel és bizonyos határokon belül, de a beszélgetésben való aktívabb részvétel figyelhető meg. Például: *A nyelvtanuló tud egyszerű, korlátozott beszélgetést kezdeményezni, azt fenntartani és befejezni. Eleget ért ahhoz, hogy az egyszerű, begyakorolt beszélgetések során túlzott erőfeszítés nélkül boldoguljon; megérteti magát, valamint gondolatokat, információkat cserél ismerős témákról kiszámítható mindennapi szituációkban, amennyiben beszélgetőpartnere szükség esetén segít; alapvető témákról sikeresen kommunikál, ha segítséget kérhet abban, hogy kifejezhesse, amit szeretne; elboldogul előrelátható tartalmú mindennapi szituációkban, bár általában korlátozott nyelvi eszközökkel adja elő mondanivalóját, és keresgéli a szavakat; strukturált szituációkban meglehetősen könnyen kommunikál, ha segítséget kap, de nyitott beszélgetésben való részvételre csak korlátozott mértékben képes*. Ezenfelül sokkal jobban képes hosszabb ideig egybefüggően beszélni, például: *egyszerűen kifejezi, hogy érzi magát; saját környezetének mindennapi aspektusairól hosszabb leírást ad, pl. emberekkel, helyekkel, munkával vagy tanulókkal kapcsolatos élményeit ismerteti; leír múltbeli eseményeket és személyes élményeket, szokásokat és mindennapi tevékenységeket; terveket és előkészületeket mutat be; elmagyarázza, hogy valamit miért szeret, illetve nem szeret; eseményekről és tevékenységekről rövid, alapvető leírást ad; háziállatokat és tulajdonságokat jellemez;*

Közös európai referenciakeret: nyelvtanulás, nyelvtanítás, értékelés

egyszerű, leíró nyelvet használ tárgyak és tulajdontárgyak leírásához és összehasonlításához.

- A **B1 szint** (*Küszöbszint*) a külföldi országokba utazókkal kapcsolatos részletes követelményeket tükrözi, és leginkább két dologgal jellemezhető. Az első a kommunikáció fenntartására való képesség, illetve hogy a nyelvtanuló szituációk egész sorában ki tudja magát fejezni, például: *a körülötte zajló hosszabb beszélgetést főbb vonalakban követni tudja, feltéve, hogy tisztán kivehető és akcentusmentes a beszélő kiejtése; baráti beszélgetés során személyes nézeteit és véleményét kifejti, és másokéra rákérdez; beszéde alap gondolatát érthetően elmondja; a mondanivalójának nagy részét egyszerű nyelvi eszközök széles körének rugalmas használatával el tudja mondani; fenn tudja tartani a társalgást vagy eszmecsserét, de néha nehéz követni, amikor pontosan szeretné kifejezni mondanivalóját; érthető folyamatossággal beszél, bár a nyelvtan, lexikai tervezés vagy hibajavítás céljából észrevehető szüneteket tart, különösen hosszabb szabad beszédprodukció esetén.* A szint másik jellemzője, hogy a nyelvtanuló a mindennapi élet problémáival könnyen megbirkózik, például a tömegközlekedésben kevésbé megszokott helyzetekben is **boldogul**; *kezelni tudja a legtöbb szituációt, ami utazásszervezéskor egy utazási irodában vagy utazás közben felmerülhet; ismerős témákról folyó beszélgetésbe felkészülés nélkül is be tud kapcsolódni; panaszt tesz; elbeszélgetés/konzultáció során bizonyos mértékű kezdeményezést mutat (pl. új téma felvetése); de a kommunikáció során nagymértékben függ a másik féltől; meg tud kérni valakit arra, hogy magyarázza meg vagy fejtse ki a korábban mondottakat.*
- A következő **B1+** sáv erős *Küszöbszint*nek tűnik. Továbbra is jelen van az előbb említett két fő jellemző. Ezenfelül további szintleírások lépnek be, amelyek *nagyobb mennyiségű információ cseréjével* kapcsolatosak, például: *a nyelvtanuló fel tud jegyezni tudakozódással és problémák elmagyarázásával kapcsolatos üzeneteket; egy elbeszélgetés/konzultáció során a kért konkrét információkat megadja (pl. az orvosnál a tünetek leírása), de mindezt korlátozott pontossággal teszi; el tudja magyarázni, hogy valami miért jelent problémát; össze tud foglalni egy elbeszélést, újságcikket, előadást, eszmecsserét, interjút vagy dokumentumfilmet, kifejti ezzel kapcsolatos véleményét, és válaszol a további részletekre vonatkozó kérdésekre; felkészülés után képes interjút készíteni, ellenőrizni és megerősíteni az információkat, bár időnként, ha túl gyors vagy hosszú a válasz, előfordulhat, hogy ismétlésre kell kérnie beszélgetőpartnerét; le tudja írni a cselekvések menetét, és részletes utasításokat tud adni; saját szakterületén, ismerős, begyakorolt vagy egyéb kérdésekben nagy mennyiségű tényszerű információ viszonylag magabiztos cseréjére képes.*
- A **B2 szint** (*Középszint*) annyiival helyezkedik el magasabban a B1 szint fölött, amennyivel az A2 alatta van. Szándékaink szerint a „*Vantage Level*”

részletes követelményeit tükrözi. Most, hogy a tanuló lassan, de biztosan keresztülverekszki magát a középső szinten, érzi, hogy elérkezett egy olyan pontra, ahonnan a dolgok másképp festenek, és új távlatok nyílnak a számára. Ezt a gondolatot jelentős mértékben alátámasztják az e szinten bemért szintleírások, amelyek az eddigiekhez képest tartalmilag jelentős változást tükröznek. A sáv alacsonyabb szintjén pl. a sikeres érvelésen van a hangsúly: *megbeszélés során megfelelő magyarázatok, érvek és megjegyzések segítségével elmondja és képviseli véleményét; képviseli az aktuális témával kapcsolatos álláspontját, és kifejti a különböző alternatívák előnyeit és hátrányait; érvelése logikus felépítésű, összefüggő; olyan érvelést fejt ki, melyben egy bizonyos álláspont mellett vagy ellen érveket hoz fel; elmagyaráz egy felmerülő problémát, és érthetően kifejti, hogy a tárgyalás során a másik félnek engedményt kell tennie; találgatásokba bocsátkozik okokról, következményekről és hipotetikus szituációkról; ismerős téma esetén informális beszélgetésben aktív szerepet játszik, megjegyzéseket tesz, nézőpontját világosan kifejti, értékeli az alternatív javaslatokat, feltételezéseket tesz, illetve reagál azokra.* Másrészt két új súlypont határozza meg ezt a szintet. Az egyik az, hogy a társasági kommunikációban már többre képes, például: *természetes módon, folyékonyan és hatékonyan vesz részt beszélgetésekben; még zavaró háttérzaj mellett is részletesen megérti, amit akcentusmentesen mondanak neki; beszélgetést kezdeményez, megfelelő időben szólal meg, és akkor fejezi be a beszélgetést, amikor kell, bár ezt nem mindig elegánsan teszi; kliséket használ (pl. „Nehéz erre a kérdésre válaszolni.”) időnyerés céljából, illetve hogy magánál tartsa a szót, amíg mondanivalóját megfogalmazza; olyan folyékonyan és természetességgel beszél, ami lehetővé teszi az anyanyelvű beszélőkkel való rendszeres kommunikációt anélkül, hogy az bármelyik fél számára megerőltető lenne; alkalmazkodik a beszélgetésre jellemző irány-, stílus- és hangsúlyváltásokhoz; kapcsolatot tud fenntartani anyanyelvű beszélőkkel anélkül, hogy akaratán kívül megnevetesse vagy irritálja őket, vagy hogy azoknak máshogy kelljen viselkedniük vele szemben, mint ahogy azt anyanyelvű beszélőkkel tennék.* A másik súlypont a nyelvi tudatosság új foka: *kijavítja a félreértést okozó hibákat; listát ír „kedvenc hibáiról” és tudatosan ellenőrzi beszédét ebből a szempontból; ha észreveszi, általában kijavítja hibáit; megtervezi a beszélgetőpartnerre tett hatást, hogy mit és hogyan mondjon.* Összességében ez a szint új küszöbként fogható fel, amit a nyelvtanulónak át kell lépnie.

- A következő **B2+** sávban, ami erős Középszint szerinti teljesítménynek felel meg, az érvelésen, hatékony társasági beszélgetésen, valamint a B2 szinten megjelent nyelvi tudatosságon van továbbra is a hangsúly. Azonban az érvelést és a társasági kommunikációt új hangsúlyos területként értelmezhetjük: társalgási készségként. A társalgási kompetencia új foka a beszélgetés kezelésében mutatkozik meg (együtműködési stratégiák):

Közös európai referenciakeret: nyelvtanulás, nyelvtanítás, értékelés

visszajelzést ad és továbbviszi más beszélők állításait és közbevetéseit, és ezáltal segíti a beszélgetés menetének alakulását; saját mondandóját ügyesen kapcsolja másokéhoz. Ez a koherencia/kohézió területén is nyilvánvaló: korlátozott számú kohéziós eszközzel gördülékeny módon világos, összefüggő beszélgetéssé kapcsolja a mondatokat; a kötőszavak változatos körét hatékonyan használja a gondolatok összekapcsolására; szisztematikusan érvel, jól kiemeli a döntő gondolatokat, és azokat megfelelő módon alátámasztja részletekkel. Végül ebben a sávban válnak fontossá a tárgyalással kapcsolatos készségek: meggyőző nyelv és egyszerű érvek segítségével felvázolja a helyzetet, elégtételt kér kártérítési ügyben; világosan megfogalmazza az engedmény határait.

46

- A következő **C1 szint** a *Haladószint*. Ezt a szintet széles körű nyelvismeret jellemzi, amely folyékony, természetes kommunikációt tesz lehetővé, amint ez a következő példákból is kitűnik: *Folyékonyan és természetes módon tudja magát kifejezni, majdnem erőfeszítés nélkül. Széles körű szókinccsel rendelkezik, amelynek segítségével körülírással könnyen pótolja a hiányosságokat. Ritkán keresgéli a szavakat és használ elkerülő stratégiákat; csupán fogalmi szempontból nehéz téma gátolhatja a természetes, gördülékeny nyelvhasználatban. Az előző sávra jellemző társalgási készségek továbbra is fontosak a C1 szinten, de itt a folyékonyság hangsúlyosabb szerepet kap, például: a társalgási eszközök jól elsajátított repertoárjából választ megfelelő, folyékony fordulatokat megjegyzései bevezetéséhez annak érdekében, hogy szót kapjon, vagy időt nyerjen, és megtartsa a beszéd folytatásának jogát gondolkodás közben; beszéde világos, gördülékeny, jól szerkesztett, a szervezőelemek, kötőelemek és kohéziós eszközök használatát uralja.*
- A **C2 szint**, bár a „*Mesterszint*” elnevezést kapta, nem feltételez anyanyelvi vagy majdnem anyanyelvi kompetenciát. Az elnevezés inkább a pontosság fokát, a nyelv alkalomhoz illő helyes használatát és azt a nyelvi könnyedséget szándékozik kifejezni, ami a nagyon sikeres nyelvtanulók beszédét jellemzi. Az erre a szintre besorolt szintleírások közül néhány példa: *a módosító eszközök széles skálájának meglehetősen helyes használatával pontosan kifejez árnyaltabb jelentéstartalmakat; jól ismeri az idiomatikus és köznyelvi kifejezéseket, olyan gördülékenyen változtatja meg a megfogalmazás módját, hogy azt a beszédpartner alig veszi észre.*

A Közös Referenciaszinteket eltérő módokon, eltérő részletességgel lehet ismertetni és használni. Azonban az állandó közös referenciapontok létezése biztosítja az átláthatóságot és következetességet; a tervezés eszköze és a további fejlesztés alapja lehet. A konkrét, szemléltető szintleírások, valamint azok továbbfejlesztéséhez szükséges kritériumok és módszerek megadásával kívánjuk segíteni a döntéshozókat saját körülményeiknek megfelelő adaptáció létrehozásában.

3.7. Hogyan értelmezzük a szemléltető szintleíró skálákat

A 3. fejezetben ismertetett hat fő szintet használjuk: **A1** (*Minimumszint*), **A2** (*Alapszint*), **B1** (*Küszöbszint*), **B2** (*Középszint*), **C1** (*Haladószint*) és **C2** (*Mesterszint*). Ahogy már említettük, a skála középső részén elhelyezkedő szintek, az **A2**, **B1** és **B2** esetében gyakran van további felosztás, amit egy vékony vízszintes választóvonal jelez. Ilyen esetben a vékony vonal alatti szintleírások képviselik a szóban forgó kritériumszintet. A vonal fölött elhelyezett szintleírások olyan ismeretet határoznak meg, amely jelentősen magasabb a kritériumszint által képviselnél, ám nem éri el a következő szintet. Ez a megkülönböztetés empirikus bemérés útján történt. Amennyiben nincs további felosztás, a szintleírás az adott kritériumszintet képviseli.

Egyesek szeretik a szintleíró skálákat letről fölfelé olvasni, míg mások éppen fordítva. A következetesség kedvéért, itt minden skála esetében a **C2 szint** (*Mesterszint*) a táblázat tetején, míg az **A1 szint** (*Minimumszint*) a táblázat alján szerepel.

Minden szint magában foglalja a skálán alatta szereplő szinteket is. Ez azt jelenti, hogy a **B1 szinten** (*Küszöbszint*) lévő tanuló képes az **A2 szint** (*Alapszint*) követelményeit teljesíteni, de jobb, mint az **A2 szint** leírása. Tehát az **A2 szinten** tett kikötések, például hogy „amennyiben érthetően és lassan fogalmaznak”, kevésbé érvényesek, vagy túlhaladottak lesznek a **B1** szintű teljesítmény leírására.

Egy szintleírás nem minden eleme vagy aspektusa ismétlődik a következő szinten. Vagyis a leírások minden szinten csak azt adják meg, amit fontosnak vagy újnak tekinthetünk az adott szinten. Nem említik szisztematikusan az alattuk lévő szint összes elemét kisebb fogalmazásbeli különbséggel a nagyobb nehézségi fok jelölése céljából.

Nem minden szint van minden skálán meghatározva. Nehéz következtetést levonni abból, hogy egy bizonyos szinten egy bizonyos terület miért nincs meghatározva, mivel ez különböző okokból adódhat, vagy akár ezen okok kombinációjából:

- a terület létezik ezen a szinten: a kutatás tartalmazott egyes szintleírásokat, de azok a minőség-ellenőrzés során kiestek;
- a terület valószínűleg létezik ezen a szinten: feltehetően lehetne szintleírásokat készíteni, de ez nem történt meg;
- a terület esetleg létezik ezen a szinten: de a megszővegezés túl nehéznek, szinte lehetetlennek tűnt;
- a terület nem létezik, vagy ezen a szinten nem lényeges. Nem lehet megkülönböztetést tenni.

Amennyiben a Referenciakeret felhasználói szeretnék kiaknázni a szintleírás-bankot, el kell gondolkozniuk azon a kérdésen, hogy mit tegyenek a meg-

adott szintleírások közötti hiányokkal. Könnyen elképzelhető, hogy a hiányosságok a szintleírások további részletekre való bontásával áthidalhatóak az érintett kontextusban és/vagy a felhasználó saját rendszerének beolvasztása útján. Másrészt egyes hiányok - értelemszerűen - meg is maradhatnak. Előfordulhat, hogy egy bizonyos kategória nem lényeges a szintskála valamelyik végpontja körül. A skála közepén mutatkozó hiányosság viszont arra utalhat, hogy egy jelentőséggel bíró megkülönböztetést nem könnyű megfogalmazni.

3.8. Hogyan használjuk a nyelvismeret szintleíró skáláit?

48

Az 1., 2. és 3. táblázatban bemutatott Közös Referenciaszintek a nyelvismeret verbális skáláit képezik. Az ilyen skálák kialakításával kapcsolatos technikai kérdéseket az „A” jelű függelékben tárgyaljuk. A 9. fejezet ismerteti, hogy milyen módon lehet a nyelvismeret értékelésében a Közös Referenciaszinteket forrásként felhasználni.

A nyelvismereti skálák bemutatásakor azonban nagyon fontos a skálák céljának pontos meghatározása, valamint a szintleírások célnak megfelelő megfogalmazása.

Funkcionális alapon háromféle nyelvismereti skála különböztethető meg: a) felhasználó-szemponjú, b) értékelő-szemponjú és c) tesztkészítő-szemponjú (Alderson 1991). Problémák adódhatnak, ha az egyik funkcióhoz készített skálát egy másikhoz használják, kivéve amikor a szintleírások megfogalmazása abban a funkcióban is megfelelőnek bizonyul.

a) **A felhasználó-szemponjú skálák** bármely adott szinten a tanulóra jellemző tipikus vagy valószínű viselkedést mutatják be. Az állítások általában azt hangsúlyozzák, **amit a tanuló meg tud tenni**, és megfogalmazásuk pozitív, még alacsony szinteken is:

„Megérti az egyszerű, hozzá intézett, lassan és figyelmesen beszélt angol nyelvet, és kiszűri a főbb gondolatokat rövid, egyszerű üzenetekben és bejelentésekben.”

(Eurocentres nyelvismeret-értékelési skála 1993: szövegértés: 2. szint.⁵)

⁵ Az ebben a fejezetben említett összes skálát részletesen, hivatkozásokkal együtt tárgyalja North, B. 1994. Scales of language proficiency: a survey of some existing systems. Strasbourg, Európa Tanács CC-LANG (94) 24.

Azonban korlátozások is szerepelhetnek:

„Egyszerű és begyakorolt feladatok és helyzetek során sikeresen kommunikál. Szótár segítségével megért egyszerű írott szöveget, szótár nélkül megérti a lényegét. A korlátozott nyelvismeret nem megszokott helyzetekben gyakran sikertelenséghez és félreértéshez vezet.”

(*Finn 9-fokú nyelvismereti skála 1993: 2. Szint.*)

A felhasználó-szemponjú skálák gyakran összegző jellegűek, szintenként egy szintleírást tartalmaznak. A fent említett finn skála is ilyen. A Közös Referenciaszintek bemutatásához használt, fejezetünk elején szereplő 1. táblázat szintén összegző módon írja le a szintekre tipikusan jellemző nyelvismeretet. A felhasználói skálák jelölhetik a négy készséget is, mint a fent említett Eurocentres skála, de az ilyen célú skálák fontos jellemzője az egyszerűség.

b) Az értékelő-szemponjú skálák a pontozási folyamatot irányítják. Az állítások általában az elvárt teljesítmény minőségét fejezik ki. Itt értékelésen egy bizonyos teljesítményösszegző, tudásszintet mérő értékelését értjük. Az ilyen skálák arra összpontosítják a figyelmet, hogy a tanuló milyen jól teljesít, és gyakran még magas szinteken is negatív megfogalmazásúak, különösen, ha egy vizsgán való megfelelés szintjét határozzák meg.

„Az összefüggéstelen beszéd és/vagy gyakori akadozás gátolja a kommunikációt, és tartósan megterheli a beszédpartnert.”

Certificate in Advanced English 1991, (University of Cambridge Local Examinations Syndicate), Paper 5 (szóbeli) Értékelési kritériumok: folyékonyág: 1-2. Sáv (4 skála közül a legalsó)

A negatív megfogalmazás azonban nagyrészt elkerülhető a minőségi fejlődés megközelítésének alkalmazásával, amelyben az adatközlők a kulcsteljesítmény mintáinak jellemzőit elemzik és írják le.

Egyes értékelő-szemponjú skálák *holisztikusak*, szintenként egy szintleírást használnak. Mások azonban *analitikus skálák*, amelyek a teljesítmény különböző szempontjait emelik ki, mint például választékosság, nyelvtani helyesség, folyékonyág és kiejtés. A fejezetben korábban ismertetett 3. táblázat példa a pozitívan megfogalmazott *analitikus* értékelő-szemponjú skálára. Ez a Közös Európai Referenciakeret szemléltető szintleírásainak alapján készült.

Egyes analitikus skálák a teljesítmény osztályozása érdekében nagyszámú kategóriát tartalmaznak. Az ilyen megközelítések kevésbé alkalmasnak bizonyultak az értékelésre, mert az értékelők nehezen birkóznak meg 3-5

kategóriánál többel. Ezért a 3. táblázathoz hasonló analitikus skálákat **diagnózis-szemponturnak** nevezik, mivel egyik céljuk a jelenlegi helyzet feltérképezése, a megfelelő kategóriákban a célszükségletek megállapítása, valamint az e szint eléréséhez szükséges tananyag meghatározása.

c) a tesztkészítő-szemponturnak a tesztek megfelelő szinten való elkészítését irányítják. Az állítások rendszerint adott kommunikációs feladatok formájában jelennek meg, amelyeket a tanulónak a vizsgák során esetleg végre kell hajtania. Az ilyen típusú skálák vagy részletes követelménylisták azt is kiemelik, hogy a **tanuló mit tud megtenni**.

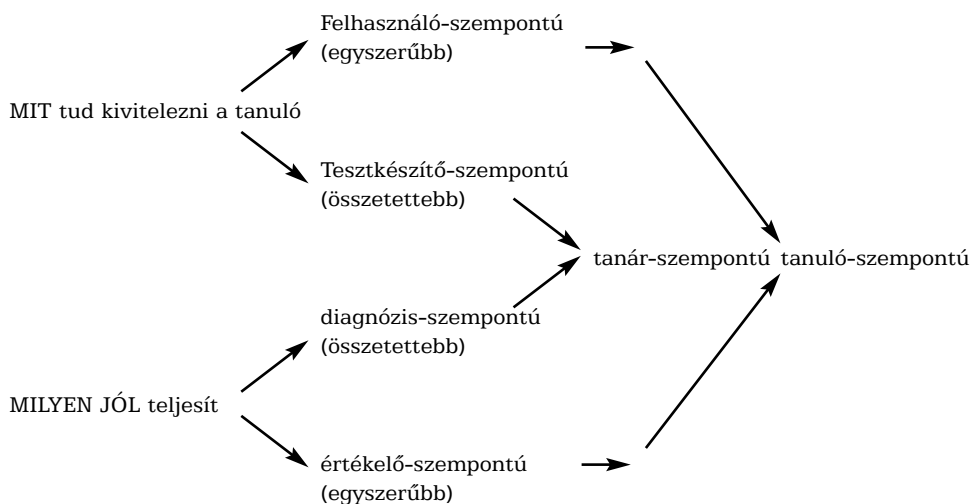
„Részletes információt tud adni saját családjáról, lakhelyéről, oktatási háttéréről; tud kommunikálni a környezetében előforduló mindennapi dolgokról (pl. városrésze, időjárás); le tudja írni jelenlegi vagy legutóbbi munkahelyét vagy tevékenységét; képes azonnal kommunikálni munkatársával vagy közvetlen felettesével (pl. kérdést feltenni a munkáról, panaszt tenni a munkahelyi körülmények miatt, szabadság stb.); képes egyszerű telefonüzenetek átadására; a mindennapi élet egyszerű feladataiban képes útbaigazításokat és utasításokat adni (pl. szerelőknek). Tudja használni a formálisabb udvariassági szerkezeteket kérések esetében, pl. „szabad” és „lehet”. Néha sértően hathat akaratlan agresszivitása, vagy irritáló, túlzottan formális viselkedése, ha az anyanyelvű beszélő informális viselkedést vár.”

Ausztrál idegennyelv-ismereti minősítés 1982; Beszéd; 2. szint: Példák angol mint idegen nyelv feladatokra (három oszlop egyike)

Ez a holisztikus szintleírás tovább bontható a kategóriák elemeit képező rövid szintleírásokra: *információcsere (magánélet, munkahely), leírás, beszélgetés, telefonálás, útbaigazítás/instrukció, szociokulturális ismeretek*.

Végül, a folyamatos tanári értékeléshez - vagy önértékeléshez - használt szempontlisták vagy szintleíró skálák akkor működnek a legjobban, ha a szintleírások nemcsak azt mondják meg, hogy *mit* csinálnak a tanulók, hanem azt is, hogy *milyen jól*. Ez a meghatározás hiánya problémát okozott az Angol Nemzeti Alaptanterv korábbi változataiban megfogalmazott elérendő célok területén, és az ausztrál tantervi leírásokkal kapcsolatban is. A tanárok szeretnek egyrészt a tantervi feladatokhoz (kapcsolat a tesztkészítő-szemponturnak megközelítéssel), másrészt a minőségi kritériumokhoz (kapcsolat a diagnózis-szemponturnak megközelítéssel) kötődő részleteket kapni. Az önértékelési szintleírások általában ugyancsak hatékonyabban működnek, ha jelzik, hogy különböző szinteken milyen jól kell egy adott feladatot végrehajtani.

Összegzésként, a nyelvismeret skálái tehát a következő szempontok közül tartalmaznak egyet vagy többet:

6. ábra

Az összes itt említett szempont fontos lehet egy közös referenciakeret szempontjából.

A fent bemutatott szempontokat úgy is tekinthetjük, mintha a felhasználó-szempontú skála a tesztkészítő-szempontú skála kevésbé részletes áttekintést nyújtó változata lenne. Hasonlóképpen, az értékelő-szempontú skála a diagnózis-szempontú skála kevésbé részletes változata, amely áttekintést ad az értékelőnek. Egyes felhasználó-szempontú skálák nemcsak összegzéssé sűrítik a részleteket, hanem - teljesen logikusan - továbblépnek, és egy „átfogó” skálát hoznak létre, amely leírja a minden szintre tipikusan jellemző teljesítményt. Bizonyos esetekben ez helyettesíti a részletek megadását is (pl. a fent idézett finn skála). Egyes esetekben pedig az egyes készségekhez rendelt számoknak adnak értelmet (pl. IELTS: Nemzetközi Angol Nyelvi Tesztelő Rendszer). Más esetekben részletesebb követelmények bevezetésére vagy áttekintésére szolgál (pl. Eurocentres). Minden esetben a számítógépes „hipertext” megjelenítéshez hasonló szemléletmód jellemző. A felhasználó kap egy információs piramist, és a hierarchia legfelső részének (itt az „általános szintrendszer” skála) megtekintésével nyer rálátást. A rendszer rétegein lefelé haladva kaphat részletesebb információt, de minden egyes ponton csupán egy vagy két képernyőre vagy papírlapra elhelyezhető információt lát. Így az összetettség bemutatása lehetséges anélkül, hogy az olvasó elveszne a lényegtelen részletek között, és anélkül,

Közös európai referenciakeret: nyelvtanulás, nyelvtanítás, értékelés

hogy a banalitás mértékéig kellene egyszerűsíteni. A részletek rendelkezésre állnak - ha igény van rájuk.

A hipertext nagyon alkalmas eszköz egy leírórendszer bemutatásához. Ezt a megközelítést választotta az ESU (Angol Nyelvű Unió) az angol mint idegen nyelv vizsga keretskálájaként. A 4. és 5. fejezetben ismertetett skálákban ennek a megközelítésnek a továbbfejlesztése figyelhető meg. Például a kommunikatív tevékenységekkel kapcsolatban az *Interakció* elnevezésű skála az alskálák összegzése.

52

A Referenciakeret használói gondolkozzanak el, és ahol lehet, fogalmazzák meg, hogy

- *milyen mértékben kapcsolódik a szintekkel kapcsolatos érdeklődésük a tanulási célokhoz, a tanterv tartalmához, a tanári irányelvekhez és a folyamatos értékelési feladatokhoz (tesztkészítő-szempontú);*
- *a szintekre vonatkozó érdeklődésük mennyiben vonatkozik az értékelés következetességének növelésére oly módon, hogy meghatározott kritériumokat adnak a készségi szinthez (értékelő-szempontú);*
- *mennyiben kapcsolódik a szintekre vonatkozó érdeklődésük ahhoz, hogy az eredményeket úgy jelezzék a munkáltatóknak, más oktatási szektoroknak, a szülőknak és maguknak a tanulóknak (felhasználó-szempontú), hogy meghatározott kritériumokat adnak az egyes készségi szintekhez (értékelő-szempontú);*
- *mennyiben kapcsolódik a szintekre vonatkozó érdeklődésük ahhoz, hogy megjelenítsék az eredményeket a munkáltatóknak, más oktatási szektoroknak, a szülőknak és maguknak a tanulóknak (felhasználó-szempontú).*

3.9. Nyelvismereti szintek és érdemjegyek

A szintezés szempontjából fontos megkülönböztetést tehetünk a nyelvismeret szintjeinek meghatározása - mint a Közös Referenciaszintek esetében -, valamint az egy bizonyos szinten elérendő - egy bizonyos célhoz viszonyított - teljesítményfokozatok értékelése között.

A Közös Referenciaszintekhez hasonló nyelvismereti skálák a nyelvismeret emelkedő sávjait határozzák meg. Vonakozhatnak a nyelvismeret teljes intervallumára, vagy csupán az érintett ágazat vagy intézmény számára lényeges nyelvismereti körre. A B2 szint elérése óriási teljesítményt jelenthet az egyik tanuló számára (akinek tudását csupán két hónappal korábban **B1** szintűnek minősítették), és közepes teljesítményt a másiknak (akinek tudását már két évvel korábban **B2** szintűnek minősítették).

Egy bizonyos célkitűzés elhelyezhető egy bizonyos szinten. A 7. ábrán az „Y” vizsga a nyelvismereti skálán szereplő 4. és 5. szint által képviselt nyelvismeretet kívánja mérni. Létezhetnek más, különböző szintű vizsgák is, és a nyelvismereti skála felhasználható a vizsgák közötti kapcsolat átláthatóvá tételéhez. Ez a gondolat húzódik meg az Angol Nyelvű Unió (ESU) Referencia-keret-projektje mögött, valamint az ALTE rendszere mögött, aminek feladata a különböző európai nyelveken tett vizsgák közötti kapcsolat meghatározása.

Az „Y” vizsgán elért teljesítményt mondjuk az egyestől az ötösig terjedő érdemjegyrendszer alapján lehet értékelni, amelyen a sikeres vizsgát jelentő norma a „3”. Egy ilyen érdemjegyrendszer alkalmazható a szubjektíven osztályozott feladatok közvetlen teljesítmény-értékelésére, általában a beszéd- vagy íráskomponens esetén és/vagy a vizsgaeredmény kifejezéséhez. Az „Y” vizsga lehet valamely vizsgarendszer tagja, amely „X”, „Y” és „Z” vizsgákból áll. Mindegyik vizsgának hasonló érdemjegy-rendszere lehet. Azonban nyilvánvaló, hogy az „X” vizsgán elért négyes nyelvismeret nem egyenlő az „Y” vizsgán elért négyessel.

Amennyiben az „X”, „Y” és „Z” vizsgákat egy közös nyelvismereti skálán helyezik el, egy idő után lehetséges kell hogy legyen a vizsgarendszer egyik vizsgáján elért érdemjegy egy másik vizsgán szerzett jegyhez való viszonyítása. Ez a szakértők együttműködése, a részletes követelmény elemzése, hivatalos minták összehasonlítása és a vizsgázók eredményeinek szintezése révén lehetséges.

Ilyen módon megállapítható a vizsgajegyek és a nyelvismereti szintek közötti kapcsolat, hiszen a vizsgák lényegükönél fogva valamilyen követelményrendszert képviselnek, és olyan képzett vizsgáztatók részvételével zajlanak, akik képesek a követelményrendszer értelmezésére. Fontos, hogy a közös követelményeket világosan és átláthatóan fogalmazzák meg, a követelmények megfeleléségét szemléltető példákkal támasszák alá; majd ezután szintezzék őket.

Sok ország iskoláiban a teljesítményalapú értékelés érdemjegyekkel történik, néha 1-6-ig terjedő rendszerben, ahol a négyes a sikeres vizsga, a norma vagy az „elégéses” jegy. A különböző jegyek jelentését a tanárok az adott kontextusban elsajátítják, de ritkán határozzák meg. Elméletileg a tanári értékelés jegyei és a nyelvismereti szintek közötti kapcsolat ugyanaz, mint a vizsgajegyek és a nyelvismereti szintek között. De a helyzetet tovább bonyolítja, hogy számtalan követelményrendszer létezik. Ez annak köszönhető, hogy a használt értékelési rendszer kérdésén kívül az is számít, hogy a tanárok között mekkora az egyetértés a jegyek értelmezésében, ráadásul minden iskolai év minden iskolában, minden oktatásügyileg eltérő régióban természetesen eltérő követelményrendszert jelent. Egy középiskolában a negyedik év végén kapott négyes természetesen nem ugyanaz, mint egy

Közös európai referenciakeret: nyelvtanulás, nyelvtanítás, értékelés

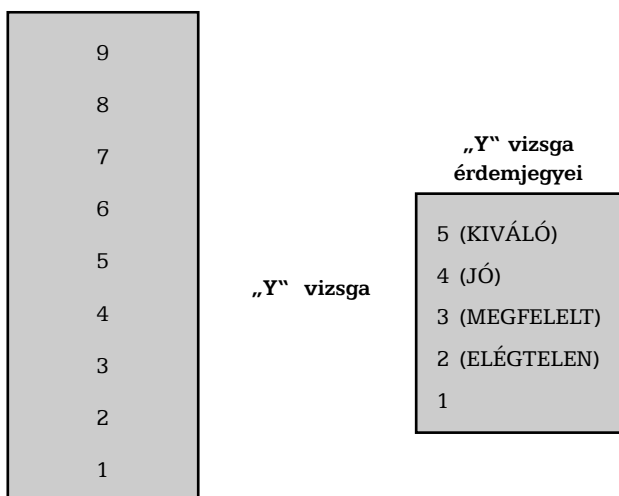
négyes a harmadik osztály végén. Két különböző típusú iskolában a negyedik év végén kapott négyes osztályzat sem jelenti ugyanazt.

Ennek ellenére meg lehet határozni egy hozzávetőleges összefüggést az adott szektorban alkalmazott követelményrendszerek és a nyelvismereti szintek között. Ezt egy összesítő folyamat segítségével tehetjük meg, melynek során a következő eljárásokat alkalmazzuk: Elkészítjük az ugyanazon cél elérését kifejező különböző jegyek szabványszerű meghatározását, megkérjük a vizsgáztatókat, hogy egy létező teljesítményskálán vagy táblázatban - mint például az 1. és 2. táblázat - jelöljék be az átlagos teljesítményt, reprezentatív teljesítménymintákat gyűjtünk, és azokat közös osztályozás során szintekbe soroljuk, valamint megkérhetjük a tanárokat, hogy korábban standardizált videókat minősítsenek a tanítási gyakorlatukban használatos jegyekkel.

54

A Referenciakeret használói gondolkozzanak el, és ahol lehet, fogalmazzák meg, hogy

- *mennyire fontos nekik olyan leíró szintek létrehozása, amelyekkel egész rendszerükben lehetőségessé válik a nyelvtudás terén történő haladás mérése;*
- *mennyire fontos nekik, hogy egy adott nyelvismereti szint eléréséhez kitűzött célok esetében a teljesítményt értékelő osztályzatokhoz átlátható kritériumok álljanak rendelkezésükre, amelyeket esetleg vizsga vagy tanári értékelés során alkalmaznak;*
- *mennyire fontos nekik egy közös referenciakeret létrehozása, melynek feladata a rendszerükön belüli oktatási ágazatok, nyelvismereti szintek és értékelési módok következetes összekapcsolása.*

7. ábra